

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ Өңірлік
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

КӨПСАЛАЛЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
МНОГОПРОФИЛЬНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 3
2025

ISSN 2310-3353

2025 ж., шілде, №3 (79)
Журнал 2005 ж. қаңтардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: *Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті*

Бас редактор: *Куанышбаев С.Б.*, география ғылымдарының докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚОУ, Қазақстан.

Бас редактордың орынбасары: *Жарлыгасов Ж.Б.*, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚОУ, Қазақстан.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Әлімбаев А.Е., философия докторы (PhD), А.Қ. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Қазақстан.

Балтабаева А.С., Қостанай облысы әкімдігі білім басқармасының «Әдістемелік орталығы» КММ, Қостанай қ., Қазақстан.

Бережнова Е.В., педагогика ғылымдарының докторы, профессор Ресей Федерациясы Сыртқы істер министрлігінің Мәскеу мемлекеттік Халықаралық қатынастар институты (университеті), Ресей.

Емин Атасой, PhD докторы, Улудаг университеті, Бурса қ., Түркия.

Зоя Микниене, докторы, (PhD) Литва денсаулық туралы ғылым университеті, Каунас қ., Литва Республикасы.

Качеев Д.А., философия ғылымдарының кандидаты, тарих магистрі, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Ксембаева С.К., педагогика ғылымдарының кандидаты, «Торайғыров университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Лина Анастасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Бургас еркін университеті, Бургас қ., Болгария.

Медетов Н.А., физика-математика ғылымдарының докторы, «Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Мишулина О.В., экономика ғылымдарының докторы, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Рахимова Э.Е., «№ 1 мектеп-лицей» КММ мұғалімі, «Үздік педагог-2023 жыл», Қостанай қ., Қазақстан.

Соловьев С.А., биология ғылымдарының докторы, Новосібір мемлекеттік экономика және басқару университеті, Ресей.

Скоруходов Д.М., техника ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМББМ, Ресей.

Скударева Г.Н., педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Мемлекеттік гуманитарлық-технологиялық университетінің ректоры, Орехово-Зуево қ., Ресей

Сычева И.Н., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМББМ, Ресей.

Ташев А.Н., экология бойынша биология ғылымдарының кандидаты, орман шаруашылығы университеті, София қ., Болгария.

Уразбоев Г.У., физика-математика ғылымдарының докторы, Ургенч мемлекеттік университеті, Өзбекстан.

Тіркеу туралы куәлік №5452-Ж

Қазақстан Республикасының ақпарат министрлігімен 17.09.2004 берілген.

Мерзімді баспа басылымын қайта есепке алу 07.11.2023 ж.

Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47
(Редакциялық-баспа бөлімі)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті

№3 (79), июль 2025 г.
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы*

Главный редактор: *Куанышбаев С.Б.*, доктор географических наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

Заместитель главного редактора: *Жарлыгасов Ж.Б.*, кандидат сельскохозяйственных наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Алимбаев А.Е., доктор философии (PhD), Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Казахстан.

Балтабаева А.С., директор КГУ «Методический центр» Управления образования Костанайской области, г. Костанай, Казахстан.

Бережнова Е.В., доктор педагогических наук, профессор, Московский государственный институт международных отношений (университет) Министерства иностранных дел Российской Федерации, Россия.

Емин Атасой, доктор PhD, Университет Улудаг, г. Бурса, Турция.

Зоя Микниене, доктор (PhD), Литовский университет наук здоровья, г. Каунас, Республика Литва.

Качеев Д.А., кандидат философских наук, магистр истории, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Ксембаева С.К., кандидат педагогических наук, НАО «Торайгыров университет», Казахстан.

Лина Анастасова, доктор социологии, Бургасский свободный университет, г. Бургас, Болгария.

Медетов Н.А., доктор физико-математических наук, НАО «Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова», Казахстан.

Мишулина О.В., доктор экономических наук, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Рахимова Э.Е., учитель, КГУ «Школа-лицей № 1», «Лучший педагог-2023 года», г. Костанай, Казахстан.

Соловьев С.А., доктор биологических наук, Новосибирский государственный университет экономики и управления, Россия.

Скороходов Д.М., кандидат технических наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Скударева Г.Н., доктор педагогических наук, профессор, ректор Государственного гуманитарно-технологического университета, г. Орехово-Зуево, Россия.

Сычева И.Н., кандидат сельскохозяйственных наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Ташев А.Н., кандидат биологических наук по экологии, Лесотехнический университет, г. София, Болгария.

Уразбоев Г.У., доктор физико-математических наук, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Свидетельство о регистрации № 5452-Ж
выдано Министерством информации Республики Казахстан 17.09.2004 г.
Переучёт периодического печатного издания 07.11.2023 г.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:
110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынұлы, 47
(Редакционно-издательский отдел)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Костанайский региональный университет
имени Ахмет Байтұрсынұлы

Артыкбай Индира Бактыбайқызы – студент 3 курса образовательной программы «6B010701 – Казахский язык и литература», Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Myrzagaliyeva Kulzada Meshitbayevna – Candidate of Philological Sciences, Assistant to the Professor of the Department of theory of language and literature, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Artykbay Indira Baktybaykyzy – 3rd year student, “6B010701 – Kazakh language and literature” educational program, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

ӘОЖ 94

Оспанұлы, С.,

Ы. Алтынсариннің Қостанай облыстық мемориалдық мұражайының ғылыми қызметкері, профессор, Қостанай, Қазақстан Республикасы

Мырзагалиева, К.М.,

филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теориясы кафедрасының ассистент профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы

АХМЕТ ЖАНТӨРИН

Аннотация

Бұл мақалада XIX ғасырда Орданың Шығыс бөлігінің сұлтаны болған Ахмет Жантөриннің өмірі мен қызметі кеңінен сипатталады. Ол өз дәуірінде көреген басшы, бітімгер, ағартушы, әрі ел бірлігін ойлаған тұлға ретінде танылған. Мақалада оның әкімшілік қызметі, шекаралық қақтығыстарды реттеудегі рөлі, егіншілік пен білім беру ісіне қосқан үлесі нақты деректермен баяндалған. Жантөриннің Шоқан Уәлихановқа «Едіге» жырын жеткізуі, Ыбырай Алтынсаринге оқуына жәрдемдесуі, жас ұрпақтың білім алуына жағдай жасауы – оның ел болашағына бейжай қарамағанын көрсетеді. Сонымен қатар, автор А. Жантөриннің қоғамдық, саяси беделін сипаттай келе, оның есімі мен зиратының киелі орындар қатарына енгізілуі қажет екенін алға тартады. Мақала тарихи деректер мен мұрағат материалдарына сүйеніп жазылған.

Түйінді сөздер: қазақ тарихы, ел басқару, ағартушылық, тарихи тұлға, реформа, ұлттық мұра, отырықшылық, мемлекеттік басқару, қазақ қоғамы.

1 Кіріспе

1747-1757 жылдар аралығында Кіші жүз бен Хиуаның ханы болған Қайыптан (1786-1791) аз уақыт Хиуа ханы атанған Жәңгір туады. Жәңгірден – Орданың Шығыс бөлігінің сұлтаны Жантөре, Жантөреден – Ахмет (1810-1851), Ахметтен Дәулеткерей, Сейітхан, Сәлімгерей.

Ахмет Жантөрин 1841 жылдан 1851 жылға дейін Орданың Шығыс бөлігінің билеуші-сұлтаны болған еліне танымал тұлға. Орыс әскерінің полковнигі. Орыс тілін жақсы меңгерге-

ні сондай, өзінің іс жүргізушісі Половоратовтың жазған қағаздарын оқып, грамматикалық қателерін жөндейді екен.

Орынбор қаласы, 1841 жыл, 9 мамыр. № 667 Орынбор шекара комиссиясы: «Маған шекара комиссиясының 20 мамырдағы № 7065 берген анықтамасы бойынша, Орданың Шығыс бөлігіндегі Орынбор қазақтарының билеушісі Сұлтан Шотай Бақтыгереевті өз міндеттерін атқару барысында әлсіздік танытқаны үшін қызметінен босатуға келісім беремін. Мен комиссияның өтініш хатына сәйкес оның орнына Ахмет Жантөриннің лауазымын бекітуге рұқсат беремін және осы жұмыстардың атқару барысы туралы маған хабарлауды ұсынамын. Түпнұсқаға генерал адъютант В.А.Перовский қол қойды» [1, 301 б]. Шотай Бақтыгереев – Ахмет Жантөриннің қайын атасы. Ол орнын күйеу баласына тапсырып, Ұялысай ауылына кетеді.

3-4 Нәтижелер мен талқылаулар

1822 жылғы М.М. Спиранскийдің (1772-1839) , 1824 жылғы генерал П. К. Эссеннің (1817-1830) «Сібір қазақтарының», «Орынбор қазақтарының», одан кейінгі реформаларда көшпенділердің көші-қоны, Орынбор мен Батыс Сібір губерниялары қазақтар арасындағы шекара жағдайы, әкімшілік бірлестіктегі қазақтардың өмір сүру дағдысы, тұрмыс-салты мүлде ескерілмеді. Соның салдарынан Орынбор мен Омбы облыстары қазақ ауылдары арасында жайылым үшін қақтығыстар туындады. Мал ұрлығы көбейді. Бұл қақтығыстарда жазықсыз жандар да дапа шекті. Билеуші-сұлтандар атына жазылған шағымдар жауапсыз қалды. Өйткені олар ұры-қаралардан пара алып, естімеген-білмеген сыңай танытты. Осыған байланысты Шығыс бөліктің билеуші-сұлтандары мен ақсақалдары шекара комиссиясына Орданың шығыс бөлігі мен Ортаңғы бөлігі өкілдерінің съезін шақыруды, оған Орынбор мен Сібір қазақтарының арасындағы қақтығыстар мен ұрлық-қарлықтарды жөнге қою үшін билер мен ру ақсақалдарын, Құсмұрын мен Көкшетау округтарының сұлтандарын да қатыстыруды ұсынды. Округтің Шығыс бөлігі делегациясын сұлтан Ахмет Жантөрин басқарып, делегация құрамына Шеген Мусин, Жазы Жанов, Балқожа Жаңбыршин, Наурызбай Қазыбаев, Сабанбай Бекболатов Ахмет Жантөриннің есімі ұлт тарихында ерекше орын алуы тиіс. Өкінішке қарай, оның аты мен қызметі бүгінгі күнге дейін толық зерттеліп, бағаланбай келеді. Мақалада келтірілген деректерге сүйене отырып, сұлтанның Қостанай өңіріндегі зиратының халық арасында киелі орын саналуы, оның есімін қайта жаңғыртуға және ұлттық санаға орнықтыруға қажеттілік бар екені анық байқалады. Оның Кенесары Қасымұлы көтерілісі тұсындағы позициясы, патша әкімшілігімен арадағы байланысы, отарлық билікпен күрестегі ұстанымы – бәрі де тарихи тұрғыдан объективті әрі терең зерттеуді қажет етеді.

Тарихи тұлғаларды бағалау – тек олардың өмірбаянын тізбектеу емес, олардың заманына, халқына, ұлттық дамуға қосқан нақты үлесін таразылау деген сөз. Ахмет Жантөрин – отарлық саясаттың қысымына қарамастан, елінің келешегін ойлаған, білім мен мәдениеттің, бейбітшілік пен әділдіктің жолында қызмет еткен қайраткер. Оның ағартушылық, реформаторлық, қоғамдық-саяси қызметін ғылыми тұрғыда зерделеу – бүгінгі тәуелсіз Қазақстанның тарихи танымын байыта түседі. Сондықтан Ахмет Жантөрин есімін тарихи санамызға енгізіп, оның өмір жолын өскелең ұрпаққа үлгі ету – маңызды рухани және ұлттық парыз., т.б. сияқты атақты билер мен рубасылар кірді. Съезге Орынбор мен Омбыдан келген Ресейлік шенеуніктер, бекініс коменданттары, казак атамандары қатысты. Съезде қақтығыстар нәтижесінде шекара маңындағы округтердің тұрғындарына орасан зор шығын келтірілгені анықталды. Онда барымта мен ұрлықтың нәтижесінде 1267471 рубль мөлшеріндегі шығын келтірілгені белгілі болды. [2, 65-74 б.].

Барымта – барын тала (барын талау, қарымта қайтару. Қазақтың байлығы ол кезде жылқысы. Малы. Біреу біреуге қарыз болып, қайтармаса, немесе ақысын (жал ақысын) бермей қойса, малын талапайлап айдап кеткен. Ал жоғарыда айтылған барымта – мал ұрлығы.

«Съез барысында екі ведомстваның қазақтары билерінің даулары мен келіспеушіліктерін көрген қыпшақ руының биі Балқожа Жаңбыршин ізгі ниеттің үлгісін көрсетті. Бір-

біріне келтірілген залалды өтеу мәселесінде ол Сібір облысының қазақтарының жиырма мыңнан астам шығынының өтемінен бас тартты, осылайша тектілік пен бейбітшіліктің үлгісін көрсете отырып бітімгершілік процесін жеделдетті» [3, 121 бб.] Екі ведомство арасындағы шекараны анықтауда XIX ғасырдың көптеген тарихи оқиғаларына қатысқан арғын тайпасының Төменгі шекті руының старшинасы Жазы Жанов үлкен рөл атқарды. Жазы Жановтың арқасында 1842 жылы Орынбор мен Сібір қазақтары арасындағы шекаралық қақтығыстар реттелді.

1842 жылғы съезден кейін жас Сұлтан Ахмет Жантуриннің даңқы көтеріледі. Көпшілікке бұрын танымал емес Сұлтан өзін керемет бітімгер, шешен және ұйымдастырушы ретінде көрсетті, ол өзінің ақыл-ойының кемелділігімен, парасаттылығымен ерекшеленді және өзін басқа сұлтандардан жоғары көрсете білді.

Жантөриннің қызметін Орынбор комиссиясы да, Орынбор және Сібір қазақтарының өкілдері де жоғары бағалады, бұл жас билеушінің беделін нығайтуға қызмет етті [4, 65-74 бб.]

А. Жантөрин Едіге жырының бір нұсқасын Шоқан Уәлихановқа ұсынып, оны Шоқан орыс тіліне аударды. Бұл жайында Ш. Уәлиханов:

«...Первый список с рапсодии Идыге сделан был султаном Чингисом Валихановым со слов Керлеум Кыпчака Джумагула, второй список сделан им же с добавлениями из устных преданий разных лиц, третий список сделан был со слов Арслан-бая и, наконец, из этих трех стихов, вместе с Чингисом мы составили в 1842 году свод, переписанный Ахмед Жантуриним, с которого уже переведена настоящая рапсодия...» [5, 224-225 бб.], – деп жазады (бұл жерде бір ескерте кететін жағдай, Жұмақұл деп қате жазылған, дұрысы Жаманқұл-Жаманқұл Сатыпалдыұлы. Ақын, қостанайлық- С.О.).

Ахмет Жантөрин – әкесін Кенесары сарбаздары өлтіріп, жетім қалған Ыбырайды Орынборда қазақ балаларына арнап ашылған жеті жылдық мектепке беріп, оның оқып білім алуына себепкер болған адам. Оны тарихшы Бегежан Сүлейменовтің «Ыбырай Алтынсариннің өмір жолы және қызметі» деген зерттеу мақаласындағы «Ыбырай 9 жаста еді. Атасы Балғожа Шығыс бөліктің сұлтан-правителі (Ахмет Жантөрин – С.О.) арқылы шекаралық комиссиядан жол шығынын өтейтін қаржы алдырады» деген жолдары да растай түседі. Ахмет Жантөриннің формулярлық тізімінде «33 жаста. Сұлтандар отбасынан шыққан. Қызметке 1841 жылы 29 мамырда орналасқан. Орынбор әскери губетнаторының жолдауымен 1843 жылдың 25 тамызы мен 14 қазаны және 1844 жылдың тамызынан қарашаға дейін сұлтан Кенесары Қасымов шапқыншылығына тойтарыс беру жорығында болған.

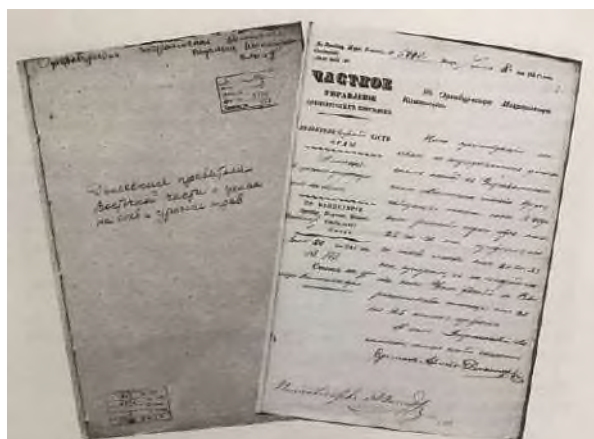
1830 қашқын башқұрт уряднигі Дандыбай Қуатовты ұстағаны үшін Орынбор әскери губернаторының мақтау қағазымен, сол жылы Кенесары Қасымов шапқыншылығына қатысқан ауылды басып алғаны үшін Анна лентасына тағылған күміс медальмен марапатталған. Үйленген, ұлдары Сейт 6 жаста, Сақыпкерей 4 жаста, қызы Ғайзиза – 2 жаста» деп көрсетілген [6, 1-4 б].

1845 жылдың 15 қазанында А. Жантөрин шекара комиссиясына жазған хатында қазақтардың егін шаруашылығымен айналыса бастағанын, жақында ғана мол өнім жинағандарын мақтанышпен баян етеді.

Біз Ахмет Жантөриннің бұл хабарынан қазақ халқымыз егіншілікпен айналысуына оның бастамашы болғанын байқаймыз.

Е.Бекмаханов «Қазақстан XIX ғасырдың 20-40 жылдарында» деп аталатын еңбегінде егінмен айналысқан қазақтардың саны жыл сайын арта түскенін, оған билеуші сұлтан Жантөриннің еңбегі зор болғанын атап көрсетіп: «Барлық шығыс бөлікте үй өзеннен Торғайға дейінгі аймақта егіншілердің саны өсіп қана қоймай, басқа аймақтарға бидай сата бастады», – деп жазды.

Ы.Алтынсариннің, Әлмұхамет, Тілеумұхамет Сейдалиндердің де, Х.Көпжасаровтың да кадет корпусына оқуға түсуіне жағдай жасап, көмектескендердің бірі полковник, Орынбор өлкесі Шығыс бөлігінің әкімі Ахмет Жантөрин еді.

По входящему журналу комиссии номер 5800.

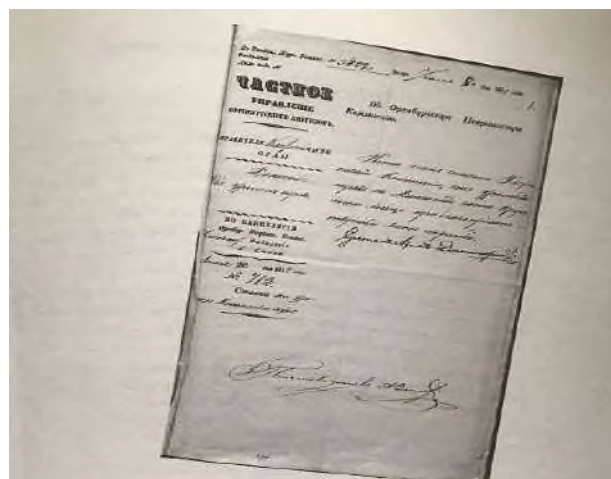
Получено июня 8-го дня 1845 года.

В Оренбургскую Пограничную Комиссию.

Цены, существующие на хлеб по определенным дистанциям ливний управляемой мною восточной частью Орды, следующие:

- Около города Троицка на ржаную муку – от 25 до 30 копеек серебром.
- От Новой линии – от 28 до 33 копеек серебром.
- На Старой линии, около Уйской и Звериноголовской станций – от 20 до 25 копеек серебром.

О сем Пограничной Комиссии имею честь донести.
Султан Ахмед Джантурин.

По входящему журналу комиссии номер 5802

Получено июня 8-го дня 1845 года.

В Оренбургскую Пограничную Комиссию.

Донесение об урожае трав

Имею честь донести Пограничной Комиссии, что урожай трав в Восточной части Орды ныне, вообще при благоприятствует весне хорошей.

Султан Ахмед Джантурин.

Ахметтің есімі Кенесарыға байланысты жазбаларда көтерілісті тұншықтырушы ретінде жақсы аталмағанымен (Кенесары Орынбор билеушілеріне жолдаған бір хатында өзіне бітіспес жау деп санайтын сегіз адамның аты-жөнін атайды. Солардың ішінде Ахмет Жантөрин де бар [7, 55-75 б] заманының озық ойлы, беделді адамдарының бірі болған. Ыбырай өлеңінде ол былайша көрініс тапқан:

Данышпан кешегі өткен Ахмет Сұлтан
Хан еді екі жүзде қадыр сұбхан.
Жан таппас, ақыл жетпес әрбір ісі
Таңданды орыс, қазақ қалды қайран.
Халықтың сол сұлтанның заманында
Қайғы деген бар ма еді хабарында.
Билері, ханы ғаділ, түзік болса,
Ол халықтың кемдік көрмес жаманы да...
Ол кезде біздің Қыпшақ заманы еді,
Ханымыз Ахмет сұлтан аман еді.
Ту алып, тұлпар мінген сол ерлердің
Бұл қазақ басқан ізін табар ма енді?!

Отыншы ақын да Кеңарал болысының сұрауымен Кеңаралда мектеп ашылып, оның ашылуына барлық болыстың өкілдері қатысқанын жырға қосып, Ахмет, Мұқан аға сұлтандардың, Қарпық болыстың аты-жөндерін атайды:

Қарады бір өзіне қанша халық,
Сыйлаған орыс, қазақ тілін алып.
Правитель Ахмет төре қандай еді,
Польковник өрен болған өліп-талып [8, 235 б.].

XIX ғасырда қазіргі Федоров ауданы – Орданың Шығыс бөлігін халық «Тобыл дуаны» деп атаған. Сұлтан осы дуан аймағы Жаркөлдің Жолжүрген деген жерінде жерленген, анасының бейіті де, Жантөре Жәңгіров те осы қорымда. Сондықтан да халықтың қамын жеп, алға бастаған, жасөспірім Ыбырайдың Орынборда қазақ балаларына арнап ашылған жетіжылдық мектепте оқып, білім алуына жағдай жасаған Ахмет Жантөриннің жерленген жері де Ыбырай Алтынсариннің естелік орындарына, сондай-ақ Қостанай облысындағы киелі нысандардың аймақтық тізіміне енсе артық болмас еді.

5 Қорытынды

Ахмет Жантөрин – тарих сахнасында әділдігімен, парасатымен, заманына лайық көзқарасымен ерекшеленген тұлға. Ол XIX ғасырда ел басқару ісіне келіп, тек билік иесі емес, халықтың болашағын ойлаған, жаңашыл бағыт ұстанған сұлтан ретінде танылды. Оның өмір жолын зерделегенде, Жантөриннің жеке басының мүддесінен гөрі, ел мен жердің қамын көбірек ойлағаны анық көрінеді. Сұлтанның басты ерекшелігі – қоғамдық тұрақтылықты сақтауға, ел ішіндегі дауларды бейбіт жолмен шешуге ұмтылуы. Бұл – сол кездегі күрделі саяси жағдайда үлкен жауапкершілік пен даналықты талап еткен іс. Ол билік жүргізген тұста шекаралық аймақтарда орын алған дау-жанжалдарды шешуге белсене араласып, мәмілеге келудің тиімді жолдарын іздеген. Мұндай қасиеттер оны тек жергілікті халық арасында емес, Ресей билігі алдында да беделді ете түсті. Бірақ Жантөрин тек шенеунік емес, сонымен қатар терең ойлы, болашақты болжай білген ағартушы тұлға болды.

Ахмет Жантөриннің есімі ұлт тарихында ерекше орын алуы тиіс. Өкінішке қарай, оның аты мен қызметі бүгінгі күнге дейін толық зерттеліп, бағаланбай келеді. Мақалада келтірілген деректерге сүйене отырып, сұлтанның Қостанай өңіріндегі зиратының халық арасында киелі орын саналуы, оның есімін қайта жаңғыртуға және ұлттық санаға орнықтыруға қажеттілік бар екені анық байқалады. Оның Кенесары Қасымұлы көтерілісі тұсындағы позициясы, патша әкімшілігімен арадағы байланысы, отарлық билікпен күрестегі ұстанымы – бәрі де тарихи тұрғыдан объективті әрі терең зерттеуді қажет етеді. Тарихи тұлғаларды бағалау – тек олардың өмірбаянын тізбектеу емес, олардың заманына, халқына, ұлттық дамуға қосқан нақты үлесін таразылау деген сөз. Ахмет Жантөрин – отарлық саясаттың қысымына қарамастан, елінің келешегін ойлаған, білім мен мәдениеттің, бейбітшілік пен әділдіктің жолында қызмет еткен қайраткер. Оның ағартушылық, реформаторлық, қоғамдық-саяси қызметін ғылыми тұрғыда зерделеу – бүгінгі тәуелсіз Қазақстанның тарихи танымын байыта түседі. Сондықтан Ахмет Жантөрин есімін тарихи санамызға енгізіп, оның өмір жолын өскелең ұрпаққа үлгі ету – маңызды рухани және ұлттық парыз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 ҚР ОММ.Ф-4.Іс 1644. Байламдар 301.
- 2 ҚР ОМА.Т. И.-4. Оп. 1. Іс 2003. 65-74 б.
- 3 ҚР ОМА. Т.И.-4. Оп. 1. Іс. 2512. 112. 121 бб.
- 4 ҚР ОММ. Т.И.-4. Оп. 1. Іс. 2303. 65-74 бб.
- 5 101, 224-225 бб.
- 6 ЦГА РК Ф.И.-4. Оп. 1. Д 2319. Л. 1-4.
- 7 ООМА 6-қор. 55-75 іс.
- 8 Отыншының өлеңі. Саркин Н. Торғай облысындағы әйелдер мектептерінің ашылу тарихы. – Қазан, 19 февраль, 1904. – 235 б.

ОСПАНУЛЫ, С., МЫРЗАГАЛИЕВА, К.М.

АХМЕТ ЖАНТУРИН

В этой статье подробно описывается жизнь и деятельность Ахмета Жантурина, султана восточной части Орды в девятнадцатом веке. Признанный дальновидным лидером, миротворцем, просветителем и сторонником национального единства, Ахмет Жантурин сыграл ключевую роль в административном управлении, разрешении пограничных конфликтов, развитии сельского хозяйства и образования. Среди его заслуг – посвящение эпоса "Едиге" Шокану Уалиханову, поддержка образовательной инициативы Ибрая Алтынсарина, создание условий для воспитания молодого поколения. Основываясь на исторических и архивных источниках, в статье также рассматривается значение общественного и политического наследия Жантурина, предлагается признать место его захоронения местом национального почитания.

Ключевые слова: история Казахстана, управление страной, просвещение, историческая личность, реформа, национальное наследие, оседлость, государственное управление, казахское общество.

**OSPANULY, S., MYRZAGALIYEVA, K.M.
AKHMET ZHANTURIN**

The article presents a comprehensive account of the life and legacy of Akhmet Zhanturin, a 19th-century sultan of the eastern part of the Horde. Recognized as a visionary leader, peacemaker, educator and promoter of national unity, Zhanturin played a key role in administrative governance, border conflict resolution, and the development of agriculture and education. His contributions include dedicating the epic "Edige" to Shokan Ualikhanov, supporting Ybyray Altynsarin's educational initiative, creating conditions for the education of the younger generation. These efforts demonstrate his care for the future of the nation. Based on historical and archival sources, the article also considers the significance of Zhanturin's public and political legacy, proposing the recognition of his burial site as a place of national reverence.

Key words: *Kazakh history, country management, enlightenment, historical figure, reform, national heritage, sedentism, public administration, Kazakh society.*

Авторлар туралы мәліметтер:

Оспанұлы Серікбай – Ы. Алтынсариннің Қостанай облыстық мемориалдық мұражайының ғылыми қызметкері, профессор, Қостанай, Қазақстан Республикасы.

Мырзағалиева Күлзада – филология ғылымдарының кандидаты, тіл және әдебиет теориясы кафедрасының ассистент профессоры, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті, Қостанай қ., Қазақстан Республикасы.

Оспанұлы Серікбай – научный сотрудник Костанайского областного мемориального музея И. Алтынсарина, профессор, Костанай, Республика Казахстан.

Мырзағалиева Күлзада Мешитбаевна – кандидат филологических наук, ассистент профессора кафедры теории языка и литературы, Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы, г. Костанай, Республика Казахстан.

Osplanuly Serikbay – Researcher of the Y. Altynsarin Kostanay Regional Memorial Museum, Professor, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

Myrzagaliyeva Kulzada Meshitbayevna – Candidate of Philological Sciences, Assistant to the Professor of the Department of theory of language and literature, Akhmet Baitursynuly Kostanay Regional University, Kostanay, Republic of Kazakhstan.

УДК 908

Подкорытова, С.В.,

кандидат исторических наук, доцент
ФГБОУ ВО «Шадринский государственный
педагогический университет»,
г. Шадринск, Российская Федерация

Медведевских, А.В.,

студент 4 курса,
ФГБОУ ВО «Шадринский государственный
педагогический университет»,
г. Шадринск, Российская Федерация

**ОРГАНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ПРОВИНЦИАЛЬНЫХ
ГОРОДАХ ЗАУРАЛЬЯ В ПЕРИОД ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ**

Аннотация

Статья посвящена особенностям социальной защиты различных категорий граждан, находящихся в наиболее уязвимом положении в период Великой Отечественной войны 1941-1945 гг. На примере данных, полученных из государственных архивов городов Кургана, Шадринска и архива

МАЗМҰНЫ

БІЛІМ БЕРУ

Баубекова, Г.К., Бухаришина, Э.Т., Жумабаев, К.К. АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ АТЫНДАҒЫ КӨУ МЫСАЛЫНДА «МӘҢГІЛІК ЕЛ ЖАСТАРЫ-ИНДУСТРИЯҒА!» – «СЕРПН-2050» БАҒДАРЛАМА БОЙЫНША ОҚИТЫН СТУДЕНТТЕРГЕ ӘЛЕУМЕТТІК САУАЛНАМА3

Данильченко, Г.И., Зенченко, Я.И. ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫНДАҒЫ ГЕЙМИФИКАЦИЯ: САНДЫҚ ПЛАТФОРМАЛАР ҒЫЛЫМДЫ ҚАЛАЙ ҚЫЗЫҚТЫ ЕТЕДІ9

Есенгулова, К.З. ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИ КҮЙЗЕЛІСІНІҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ПРОФИЛАКТИКАСЫ17

Жарлыкасов, Б.Ж., Мауленов, Қ.С., Абдуллина, Д.М., Касымова, А.Г. ТАБИҒИ ҒЫЛЫМДАРДЫ ОҚЫТУДА AR/VR ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ23

Кудрицкая, М.И., Копейкина, Л.Н., Михалькова, Н.М., Будилова, Е.М. ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОҚЫТУ - ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН МЕКТЕПТЕГІ ГИПЕРАКТИВТІ ОҚУШЫЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ.....33

Морозова, Д.А. КРЕДИТТІК ЖҮЙЕ ЖАҒДАЙЫНДА ЖОО СТУДЕНТТЕРІНІҢ ОҚУ ҚЫЗМЕТІН ДАРАЛАНДЫРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ МҮМКІНДІКТЕРІ.....44

Самофалова, Н.С., Шенфельд, Э.И. 4 СЫНЫПТА ӘДЕБИ ОҚУ САБАҚТАРЫНДА ОҚУ САУАТТЫЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ49

Сатубалдина, А. ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ КОНТЕКСІНДЕГІ АРАЛАС ОҚЫТУДЫ ЗЕРТТЕУ: ҚИЫНДЫҚТАР, БЕЙІМДЕЛУ СТРАТЕГИЯЛАРЫ ЖӘНЕ ИНСТИТУЦИОНАЛДЫҚ ҚОЛДАУ56

Сатубалдина, А. СТУДЕНТТЕР АРАСЫНДА АКАДЕМИЯЛЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУГЕ ДЕГЕН КӨЗҚАРАС: АРАЛАС ОҚЫТУ ФОРМАТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТӘЖІРИБЕ 67

Сергазина, С.М., Рахимбекова А.К., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЖАҒАРТЫЛҒАН ОРТА БІЛІМ МАЗМҰНЫ АЯСЫНДА ХИМИЯ ПӘНІ БОЙЫНША ЗЕРТХАНАЛЫҚ ЖӘНЕ ПРАКТИКАЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫ ОРЫНДАУ КЕЗІНДЕ ЗЕРТТЕУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ75

Сергазина, С.М., Фролова, С.А., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЭЛЕКТРОНДЫҚ ОҚУЛЫҚТАР ХИМИЯ ПӘНІН ОҚЫТУДА ІС-ӘРЕКЕТКЕ БАҒЫТТАЛҒАН ТӘСІЛДІ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ82

ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ӨНЕР ҒЫЛЫМДАРЫ

Исова, Э.А., Қайырғали, Д.А. АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ ҚАЙРАТКЕРЛЕРІ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ОЙЛАРЫ.....92

Мырзағалиева, К.М., Артықбай, И.Б. АЛАШ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-АҒАРТУ САЛСЫНДАҒЫ ИДЕЯЛАРЫ МЕН ҰСТАНЫМДАРЫ.....97

Оспанұлы, С., Мырзағалиева, К.М. АХМЕТ ЖАНТӨРИН.....102

Подкорытова, С.В., Медведевских, А.В. ҰЛЫ ОТАН СОҒЫСЫ ЖЫЛДАРЫНДА ОРАЛ ГУБЕРНИЯЛЫҚ ҚАЛАЛАРЫНДА ӘЛЕУМЕТТІК ҚАМСЫЗДАНДЫРУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ107

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ

Брагина, Т.М., Рулёва, М.М., Христинецкий, Д.В. ҚОСТАНАЙ ҚАЛАСЫ МЕН ОНЫҢ АЙНАЛАСЫН ҚЫСТАЙТЫН ҚҰСТАРДЫҢ 2025 ЖЫЛДЫҢ ӨТЕ ЖЫЛЫ ҚЫСЫ ЖАҒДАЙЫНДАҒЫ КӨРІНІСІ.....119

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Аубакиров, Б.М. ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ СУ ӨСІМДІКТЕРІ125

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Жоломанова, Д.К. ҚОСТАНАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ ЭФЕМЕРЛІ ӨСІМДЕРІ133

ӘЛЕУМЕТТІК ҒЫЛЫМДАР

<i>Байжанова, Л.А.-Н., Дамбаулова, Г.К., Иментаева, С.Г., Амантаева, Р.К.</i> КОРПОРАТИВТІК УНИВЕРСИТЕТ СТРАТЕГИЯЛЫҚ БАСҚАРУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ: ЭВОЛЮЦИЯ, МОДЕЛЬДЕР ЖӘНЕ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ТӘЖІРИБЕ.....	139
<i>Дамбаулова, Г.К., Ақан, С., Амантаева, А.Д., Молдағалиева, Н.Д.</i> ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІЛЕРДІҢ МАРКЕТИНГТІК КОММУНИКАЦИЯЛАРҒА ЖӘНЕ ТҰТЫНУШЫЛЫҚ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚҚА ӘСЕРІ: ЖҮЙЕЛІ ТАЛДАУ.....	146
<i>Дамбаулова, Г.К., Әлиева, Г.А., Амантаева, Р.К., Абдрахманова, А.Д.</i> САНКЦИЯДАН KEЙІНГІ ЖАҒДАЙДАҒЫ СТРАТЕГИЯЛЫҚ РЕНЕССАНС: «BEREKE BANK» АҚ ҮШІН КОРПОРАТИВТІК КЛИЕНТТЕРДІ ТАРТУ СТРАТЕГИЯСЫН ӨЗІРЛЕУ.....	152
<i>Нұрпейіс, С.Н., Баубекова, Г.К.</i> ҚАЗАҚСТАННЫҢ СЫРТҚЫ САЯСАТЫН ҚОҒАМДЫҚ ҚАБЫЛДАУДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ БАҚ РӨЛІ.....	159
АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА	168

СОДЕРЖАНИЕ

ОБРАЗОВАНИЕ

Баубекова, Г.К., Бухаришина, Э.Т., Жумабаев, К.К. СОЦИОЛОГИЧЕСКИЙ ОПРОС СТУДЕНТОВ, ОБУЧАЮЩИХСЯ ПО ПРОГРАММЕ «МӘНГІЛІК ЕЛ ЖАСТАРЫ-ИНДУСТРИЯҒА!» – «СЕРПІН-2050» НА ПРИМЕРЕ КРУ ИМ. АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ 3

Данильченко, Г.И., Зенченко, Я.И. ГЕЙМИФИКАЦИЯ В ЕСТЕСТВОЗНАНИИ: КАК ЦИФРОВЫЕ ПЛАТФОРМЫ ДЕЛАЮТ НАУКУ ИНТЕРЕСНОЙ..... 9

Есенгулова, К.З. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОФИЛАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ ПЕДАГОГОВ..... 17

Жарлыкасов, Б.Ж., Мауленов, Қ.С., Абдуллина, Д. М., Касымова, А.Г. ПРИМЕНЕНИЕ AR/VR В ОБУЧЕНИИ ЕСТЕСТВЕННЫМ НАУКАМ.....23

Кудрицкая, М.И., Копейкина, Л.Н., Михалькова, Н.М., Будилова, Е.М. ОБУЧЕНИЕ СТАРШЕКЛАССНИКОВ – СТРАТЕГИИ РАБОТЫ С ГИПЕРАКТИВНЫМИ УЧАЩИМИСЯ В ШКОЛАХ ДЛЯ ОДАРЕННЫХ ДЕТЕЙ.....33

Морозова, Д.А. ВОЗМОЖНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА ПРИ ИНДИВИДУАЛИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ ВУЗА ПРИ КРЕДИТНОЙ СИСТЕМЕ ОБУЧЕНИЯ.....44

Самофалова, Н.С., Шенфельд, Э.И. ФОРМИРОВАНИЕ ЧИТАТЕЛЬСКОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРНОГО ЧТЕНИЯ В 4 КЛАССЕ 49

Сатубалдина, А. ИССЛЕДОВАНИЕ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В КОНТЕКСТЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ВЫЗОВЫ, АДАПТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ И ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ ПОДДЕРЖКА56

Сатубалдина, А. КАК СТУДЕНТЫ ВОСПРИНИМАЮТ ИЗУЧЕНИЕ АКАДЕМИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО В СМЕШАННОМ ОБУЧЕНИИ: ИССЛЕДОВАНИЕ В КАЗАХСТАНСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ..... 67

Сергазина, С.М., Рахимбекова, А.К., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. НАУЧНО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ ПРИ ВЫПОЛНЕНИИ ЛАБОРАТОРНЫХ И ПРАКТИЧЕСКИХ РАБОТ ПО ХИМИИ В РАМКАХ ОБНОВЛЕННОГО СОДЕРЖАНИЯ СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ75

Сергазина, С.М., Фролова, С.А., Пономаренко, О.В., Острецова, И.Б., Нурмуханбетова, Н.Н. ЭЛЕКТРОННЫЕ УЧЕБНИКИ КАК СРЕДСТВО РЕАЛИЗАЦИИ ДЕЯТЕЛЬНОСТНОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ХИМИИ.....82

ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО

Исова, Э.А., Кайыргали, Д.А. ДЕЯТЕЛИ АЛАШСКОГО ДВИЖЕНИЯ И ИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ИДЕИ92

Мырзагалиева, К.М., Артыкбай, И.Б. ИДЕИ И ПОЗИЦИИ АЛАШСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ В УЧЕБНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬСКОЙ СФЕРЕ.....97

Оспанулы, С., Мырзагалиева, К.М. АХМЕТ ЖАНТУРИН102

Подкорытова, С.В., Медведевских, А.В. ОРГАНИЗАЦИЯ СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ В ПРОВИНЦИАЛЬНЫХ ГОРОДАХ ЗАУРАЛЬЯ В ПЕРИОД ВЕЛИКОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ВОЙНЫ.....107

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

Брагина, Т.М., Рулёва, М.М., Христинецкий, Д.В. ЗИМУЮЩИЕ ПТИЦЫ ГОРОДА КОСТАНАЙ И ЕГО ОКРЕСТНОСТЕЙ В УСЛОВИЯХ АНОМАЛЬНО ТЕПЛОЙ ЗИМЫ 2025 ГОДА119

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Аубакиров, Б.М. ВОДНЫЕ РАСТЕНИЯ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ.....125

Пережогин, Ю.В., Бородулина, О.В., Жоломанова, Д.К. ЭФЕМЕРНЫЕ РАСТЕНИЯ КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ133

СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

<i>Байжанова, Л.А.-Н., Дамбаулова, Г.К., Иментаева, С., Амантаева, Р.К.</i> КОРПОРАТИВНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ КАК ИНСТРУМЕНТ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ: ЭВОЛЮЦИЯ, МОДЕЛИ И ПРАКТИКА В КАЗАХСТАНЕ.....	139
<i>Дамбаулова, Г.К., Акан, С., Амантаева, Р.К., Молдагалиева, Н.Д.</i> ВЛИЯНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ НА МАРКЕТИНГОВЫЕ КОММУНИКАЦИИ И ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЕ ПОВЕДЕНИЕ: СИСТЕМНЫЙ АНАЛИЗ	146
<i>Дамбаулова, Г.К., Алиева, Г.А., Амантаева, Р.К., Абдрахманова, А.Д.</i> СТРАТЕГИЧЕСКИЙ РЕНЕССАНС В ПОСТСАНКЦИОННОМ ЛАНДШАФТЕ: РАЗРАБОТКА СТРАТЕГИИ ПРИВЛЕЧЕНИЯ КОРПОРАТИВНЫХ КЛИЕНТОВ ДЛЯ АО «ВЕРЕКЕ БАНК».....	152
<i>Нұрпейіс, С.Н., Баубекова, Г.К.</i> РОЛЬ СМИ В ФОРМИРОВАНИИ ОБЩЕСТВЕННОГО ВОСПРИЯТИЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ КАЗАХСТАНА.....	159
ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ.....	171

CONTENT

EDUCATION

Baubekova, G.K., Bukharshina, E.T., Zhumabayev K.K. SOCIOLOGICAL QUESTIONS OF STUDENTS STUDYING UNDER THE PROGRAM “MANGILIK EL ZHASTARY - INDUSTRIYAGA!” – “SERPIN-2050” USING THE EXAMPLE OF AKHMET BAYTURSYNULY KRU..... 3

Danilchenko, G.I., Zencheno, Ya.I. GAMIFICATION IN NATURAL SCIENCES: HOW DIGITAL PLATFORMS MAKE SCIENCE INTERESTING..... 9

Yesengulova, K.Z. PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PREVENTION OF PROFESSIONAL BURNOUT OF TEACHERS..... 17

Zharlykasov, B.Zh. Maulenov, K.S., Dana, A.M., Kassymova, A.G. APPLICATION OF AR/VR IN NATURAL SCIENCE TEACHING.....23

Kudritskaya, M.I., Kopeikina, L.N., Mikhalkova, N.M., Budilova, Y.M. TEACHING SENIOR SCHOOL STUDENTS - STRATEGIES FOR WORKING WITH HYPERACTIVE STUDENTS AT SCHOOLS FOR GIFTED CHILDREN.....33

Morozova, D.A. POSSIBILITIES OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN INDIVIDUALIZING UNIVERSITY STUDENTS’ LEARNING ACTIVITIES WITHIN THE CREDIT-BASED SYSTEM44

Samofalova, N.S., Schenfeld, E.I. FORMATION OF READING LITERACY DURING LITERARY READING LESSONS IN THE 4TH GRADE 49

Satubaldina, A. AN EXAMINATION OF BLENDED LEARNING IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION: CHALLENGES, ADAPTIVE STRATEGIES, AND INSTITUTIONAL SUPPORT56

Satubaldina, A. STUDENT PERCEPTIONS OF ACADEMIC ENGLISH LEARNING IN A BLENDED LEARNING ENVIRONMENT: KAZAKHSTANI UNIVERSITY-BASED CASE STUDY.....67

Sergazina, S.M., Rakhimbekova A.K., Ponomarenko, O.V., Ostretsova, I.B., Nurmukhanbetova, N.N. SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR DEVELOPING RESEARCH COMPETENCIES THROUGH CHEMISTRY LABORATORY AND PRACTICAL WORK WITHIN THE FRAMEWORK OF UPDATED SECONDARY EDUCATION CONTENT75

Sergazina, S.M., Frolova, S.A., Ponomarenko, O.V., Ostretsova, I.B., Nurmukhanbetova, N.N. ELECTRONIC TEXTBOOKS AS TOOLS OF IMPLEMENTING THE ACTIVITY-BASED APPROACH IN CHEMISTRY TEACHING82

HUMANITIES AND ARTS

Issova, E.A., Kaiyrgali, D.A. THE FIGURES OF THE ALASH MOVEMENT AND THEIR PEDAGOGICAL IDEAS.....92

Myrzagaliyeva, K.M., Artykbay, I.B. IDEAS AND POSITIONS OF ALASH INTELLECTUALS IN THE EDUCATIONAL SPHERE.....97

Ospanuly, S., Myrzagaliyeva, K.M. AKHMET ZHANTURIN.....102

Podkorytova, S.V., Medvedevskikh, A.V. ORGANIZATION OF SOCIAL MAINTENANCE IN THE PROVINCIAL TOWNS OF THE TRANS-URALS DURING THE GREAT PATRIOTIC WAR.....107

NATURAL SCIENCES

Bragina, T.M., Rulyova, M.M., Khristinetskiy, D.V. WINTERING BIRDS OF KOSTANAY AND ITS SURROUNDINGS IN THE ABNORMALLY WARM WINTER OF 2025119

Perezhogin, Yu.V., Borodulina, O.V., Aubakirov, B.M. AQUATIC PLANTS OF KOSTANAY REGION.....125

Perezhogin, Yu.V., Borodulina, O.V., Zholomanova, D.K. EPHEMERAL PLANTS OF KOSTANAY REGION133

SOCIAL SCIENCES

Baizhanova, L.A.-N., Dambaulova, G.K., Imentayeva, S.G., Amantayeva, R.K. CORPORATE UNIVERSITY AS A STRATEGIC MANAGEMENT TOOL: EVOLUTION, MODELS, AND PRACTICE IN KAZAKHSTAN139

Dambaulova, G.K., Akan, S., Amantayeva, A.D., Moldagaliyeva, N.D. THE INFLUENCE OF SOCIAL NETWORKS ON MARKETING COMMUNICATIONS AND CONSUMER BEHAVIOR: A SYSTEMATIC ANALYSIS146

Dambaulova, G.K., Aliyeva, G.A., Amantayeva, R.K., Abdrakhmanova, A.D. STRATEGIC RENAISSANCE IN A POST-SANCTIONS LANDSCAPE: DEVELOPING A CORPORATE CLIENT ACQUISITION STRATEGY FOR BEREKE BANK JSC152

Nurpeiis, S.N., Baubekova, G.K. THE ROLE OF MEDIA IN SHAPING PUBLIC PERCEPTION OF KAZAKHSTAN’S FOREIGN POLICY159

INFORMATION FOR AUTHORS174

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректорлар: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерлік беттеу: *С. Красикова, И. Милокумова*

Редактор, корректор: *А. Симонова*
Корректоры: *Б. Сыздыкова, Т. Цай*
Компьютерная верстка: *С. Красикова, И. Милокумова*

Басуға 08.07.2025 ж. берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 14,6 б.т.
Тапсырыс № 115

Подписано в печать 08.07.2025 г.
Формат 60x84/8. Объем 14,6 п.л.
Заказ № 115

Ахмете Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университетіндегі
редакциялық-баспа бөлімінде басылған
Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47

Отпечатано в редакционно-издательском отделе
Костанайского регионального университета
имени Ахмет Байтұрсынұлы
г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47